

„Mindenkiről mindent tudni”

A besúgó hálózat megszervezése Magyarországon a II. világháborút követően

A politikai rendőrség II. világháború utáni megszervezése¹ – hasonlóan, mint az új közigazgatás kiépítése – hosszú időt vett igénybe, mondhatjuk, hogy az 1945-ös, és még az 1946-os év is egy permanens szervezési időszaknak tekinthető. 1944. december végén a debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány már foglalkozott a politikai rendészet létrehozásával, majd januárban Erdei Ferenc belügyminiszter kinevezte Tömpe Andrászt rendőrfőtanácsossá. A Rákosi Mátyás által Moszkvából elindított és a Nógrádi partizán egység komisszárjaként Debrecenben érkező Tömpére várt a feladat, hogy a politikai rendőrséget megszervezze. Időközben azonban a budapesti kommunisták is megbízták egyik elvtársukat, a hazai munkásmozgalom harcosát, Péter Gábort ugyanezzel a feladattal. Így aztán 1945. január végére a fővárosban két kommunista vezetésű politikai rendőrség létezett, s mindkét vezető magát legitim tisztviselőnek tartotta.

A helyzet feloldásaként végül Tömpe a vidéki, Péter a budapesti politikai rendészeti ügyekért lett felelős. Májusban pedig az államosított rendőrségről szóló rendeletek megerősítették ezt az illetékességi elkülönítést: előbbi a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság, utóbbi a Budapesti Főkapitányság szervezetén belül lett a politikai rendészet vezetője.

Hasonlóan minden más titkosszolgálathoz az új szervezetek sem nélkülözhatték tevékenységük során az állampolgárok együttműködését, s már nagyon hamar kialakult a „munkakapcsolat” a társadalom egy részével. Kádár János már a kommunisták 1945. január 19-ei vezetőségi ülésén bejelentette, hogy történt jelentkezés „besúgó tisztségre”.² Ugyanakkor Tömpe 1969-es visszaemlékezésében említette, hogy detektív csoportjai már korán kiépítették a nyilasok között a hálózatot, sőt megjegyezte azt is, hogy ebben igénybe vették a Sombor-Schweinitzer József által vezetett horthysta politikai rendészet egyik vezető ügynökét.³ Péter egy februári tájékoztatójában közölte, hogy osztálya „a politikai rendészeti ügyek anyagának 60 %-át a társadalom közreműködése (feljelentések, besúgások) és 40%-át saját kezdeményezés (nyomozás) útján kapja meg.”⁴

A politikai rendőrség tevékenységének ezt a rejtett oldalát tartotta szem előtt a nyíregyházi rendőrség beosztottja (a nehezen olvasható aláírás Józsa Andrászként azonosítható), amikor február 10-én keltezett tervezetében egy „titkosan működő szerv” felállítását ajánlotta. Valójában az agilis rendőrfogalmazó az ügynök-hálózat kiépítésének jelentőségére hívta fel a Belügyminisztérium figyelmét, miközben – mint az irománya kezdő soraiban olvasható – a „mindenkiről mindent tudni” célképzet vezérelte. Ezzel akarta elkerülni, hogy a legszélesebben értelmezett közélet szereplői, úgymint a közhivatalok vezető beosztású tisztségviselői, bírák, ügyvédek, tanárok, orvosok, papok, pártvezérek, újságírók, esetleg a gazdasági elit tagjai és a művészet, illetve a tudományok képviselői közé nem demokratikus eszméket valló személyek kerüljenek (mint írta: „ne hogy kakukkfiók kerüljön a fészekbe”). Az adatgyűjtést a hivatásos rendőri gárdával titokban együttműködő civil lakosokra bízta volna, ezért a fedett munka konspirációs szabályait is lefektette. Eszerint a beszervezett egyének nem járnak be a rendőrség épületében, hanem magánlakásokon, megbeszéltek helyeken találkoznak rendőrségi irányítójukkal, jelentéseiket géppel írják, nevüket fedőszámmal helyettesítik, miként a megfigyelt személyét is, a leadott információkat a rendőrségen a vizsgált személy „borítékjában” gyűjtik, ezek ismeretében az irányító instruálja, s kéri újabb feladatok elvégzésére bizalmas kapcsolatát. Javasolta azt is, hogy az együttműködők mozgását sajtóigazolványokkal segítsék. Végül a kockázatos munkavégzés során kialakuló életveszélyes helyzetek miatt a Belügyminisztériumtól a beszervezetteknek védelmet és támogatást kért, éppen ezért hangsúlyozta a beosztás és illetmény megállapításának fontosságát, sőt a vasúti szabadjegy megadását sem tartotta elképzelhetetlennek.⁵

Azt nem tudni, hogy miként fogadták a tervezetet a kormányzati körökben, de a politikai osztályvezetők összejövetelén több alkalommal is nagy hangsúlyt kapott, hogy a

háborús bűnösök őrizetbe vétele mellett a megelőzés, a megfigyelés és a felderítés azok a munkaterületek, amelyek a reakció és a népellenes tevékenység elleni harc fő irányát képezik – Tömpe pedig a preventív intézkedések között kiemelt szerepet tulajdonított az ún. bizalmi hálózatnak.⁶ A politikai rendőrség munkáját megkönnyítő „civil-segédcsapat” létrehozására vonatkozóan helyettese, Balázs József az 1945. októberi ülésen részletes útmutatóval szolgált a megjelenteknek. Figyelmeztette a helyi vezetőket, hogy nagy figyelemmel járjanak el: vizsgálják meg a helyiség „geográfiai és szociográfiai” helyzetét, azaz a földrajzi, természeti, gazdasági és társadalmi viszonyokat. Tudatosította hallgatóságában, hogy ezt a hálózatot „minden szükséges helyen ki kell építeni”: főként az egyetemi városokban, mivel ott a fiatalság két évtizedes „fasiszta nevelése” érezte hatását (pl. Szeged), az ipari centrumokban a termelés folyamatosságának, zavartalanságának biztosítása miatt, a dunántúli megyékben a svábok kitelepítése nyomán keletkezett problémák okán. A beszerzés menetével kapcsolatban megjegyezte, hogy fontos a kiszemelt ún. „b. ember” rátermettségének vizsgálata, illetve a beszerzés realizálása után a pontos karakterisztika készítése, a nyilvántartásba vétel, „fedőnévvel” való ellátás (ebben az időszakban ezt egy szám és egy betű jelentette, minden főkapitánysági szinten szervezett politikai rendészeti osztály egy betűt választott magának, hogy a központba beérkező fedett jelentéseket meg tudják különböztetni). Az együttműködésre, mivel a stratégiai célpont az illegális jobboldali szervezetek megfigyelése volt, Balázs a régi jobboldali embereket tartotta a legalkalmasabbnak. Őket múltbéli magatartásukkal lehetett kézben tartani, de ez nem jelentette a baloldaliak beszerzésének mellőzését. Jelezte azt is, hogy ellenőrzött információkra van szükség, ezért lehetőleg két, egymásról nem tudó bizalmi embert kell rá állítani ugyanarra a feladatra. A lehetséges adatszolgáltatók között már ekkor kiemelt helyen szerepeltek azok, akiknek a munkájából adódott „jól értesültségük”, így a vendégkör viselt dolgaiba rendszeresen bepillantást nyerő fodrászok, illetve egy adott lakóközösség életvitelével, szokásaival napi szinten szembesülő házmesterek, utcabizalmiak. Előadásából tudjuk meg azt is, hogy a beszerzett egyének fizetésben nem részesültek, csak esetenkénti (pénz)jutalmat kaptak, azt is csak értékes jelentés szolgáltatása, eredményes munka után. A kapcsolattartás pedig nem történhetett a rendőrség épületében.⁷

Pár hónappal később, 1946. február 28-án egy újabb vezetői értekezleten Balázs újra kitért a témára, mikor is elmagyarázta az értekezleten résztvevőknek, hogy mivel a reakciós egyének sok esetben gazdasági szervezetek, kulturális és sportegyesületek cégére alatt fejtenek ki káros tevékenységet, szükséges minden ilyen egyesületben két, de legalább egy „b. ember” beszerzése.⁸

A testületben voltak olyanok is, akik a társadalmi kapcsolatok kiépítését már az iskolákban elkezdték volna. 1945 végén a pesterzsébeti politikai csoport két nyomozója megjelent a helyi reálgimnáziumban, hogy a történelem órákat „világnézeti szempontból ellenőrizzék”. A sajátos „iskolalátogatás” során informálódtak az igazgatók, a tanárok politikai felfogásáról, egyúttal feladatuk volt a diákok között beszerzések végrehajtása.⁹

De hiába voltak ilyen és ehhez hasonló törekvések, a hálózat a tárgyalt időszakban nem igen volt képes hatékony működésre és az együttműködők kiválasztása sem felelt meg a Balázs által hangoztatott körültekintő eljárásnak. Egy, a Magyar Kommunista Párt Titkársága számára készült dokumentum 1946 júliusában elég lehangoló képet festett a politikai rendészeti osztályok elvégzett munkájáról. Eszerint ezek tevékenysége „a káder-hiány következtében kezdetlegesen mondható. Működésük általában passzív, csak konkrét ügyek kivizsgálására szorítkozik, megszervezett bizalmi hálózatuk nincs Budapestet kivéve, de itt is egyirányú, szűk keretek között mozog.” A hálózati tagok kiválasztásának elégtelenségét jelezte az is, hogy például az egyik főkapitányság kommunista frakciója olyan személyt akart B-listáztatni,¹⁰ akit egy hónappal korábban még alkalmasnak tartottak bizalmas együttműködésre és a Belügyminisztérium a vélemény alapján be is állította erre a munkára.¹¹

Az itt közölt dokumentumok közvetlenül a II. világháborút követő évekről, a bizalmi (vagy besúgó-, vagy ügynök) hálózat megszervezésének korai időszakáról informálnak. Részint annak kiépítése körüli nehézségekről, részben pedig azokról a (cél)csoportokról, amelyek köreiből a beszerzett egyéneknek működni kellett.

Dokumentumok

1. Nyíregyházi rendőrfogalmazó tervezete egy titkosan működő szervezet felállítására, 1945. február 10.

Tervezet

Titkosan működő szerv felállításáról, melynek feladata, a közélet vezetésében, irányításában résztvevő egyének életéről adatokat gyűjteni, amelynek alapján elérnénk a kitűzött célt: *mindenkiről mindent tudni*.

Emberek tűntek fel, ismeretlen, még ki nem próbált egyének, akik irányító szerepüknél fogva a demokratikus eszméket hirdetik. Meg kell ismerni azoknak az életét, akik *hivatást* kell hogy betöltsenek, nehogy kakukkfiók kerüljön a fészekbe. Ellenőrizni kell a vezető állást betöltőket, nehogy olyan elemek jussanak vezető szerephez, akik a demokratikus eszméket csak álcázásra használják fel és nem méltók a bizalomra, amelyet nekik előlegeztek. Mások viszont, akik eddig bármilyen oknál fogva nem szerepeltek, szintén górcső alá kerüljenek, hogy amikor a szükség úgy kívánja, választhassunk olyan egyének közül, akiknek előéletéről már tájékozotva lennénk.

Az új demokratikus állam felépítésénél elgondolásom szerint feltétlen szükséges, hogy tiszta és objektív curriculum vitae-t kell készíteni minden, felsorolt állásban lévőről:

Közhivatalok vezetői, helyettesei és olyan személyek, akik a vezetésre, vagy vezetőre hatást gyakorolnak.

Bírók, ügyvédek, tanárok, orvosok, papok, pártok vezetői, sajtó stb.

Esetleg kiterjeszkedni, nagykereskedőkre, nagyiparosokra, bankárookra és a művészet és tudomány képviselőire, tehát olyan vezető egyéniségekre, akik a közéletben irányító szerepet tölthetnek, vagy töltenek be.

A feladat nehéz, mert csakis teljesen megbízható, értelmes, lehetőleg intellektuel egyénekre van szükség, akik elég bátrak, hogy demokratikus világszemléletükért vállalják a kényes és veszélyes feladatot. Ezek az adatgyűjtők nem nyomozók, vagy detektívek, hanem a társadalom minden rétegével kontaktust találó, legtöbbször különféle állást, vagy hivatalt betöltő egyének, akik bejáratosak, a társadalom minden rétegéhez. Nevezettek önállóan, saját intelligenciájukra támaszkodva gyűjtik az adatokat, társadalmi érintkezés közben, irányítás mellett, egymásról nem tudva, titokban. A rendőrséggel a kapcsolatot közvetve tartják fenn, nem járnak be az épületbe, csak kivételes esetekben mint magánemberek, barátok, egyébként mindig magánlakásokban, vagy más esetekként megbeszélte helyeken jönnek össze az irányítóval és erről a találkozásról csak ketten tudnak. Jelentéseiket gépen írva adják át és nevük helyett számokat használnak. A kivizsgálásra kerülő személyek szintén nem a nevükön, hanem a számukra kijelölt számokon szerepelnek. A számok iktatója az irányítónál van, külön, alkalmas helyen. Minden kivizsgálás alá kerülő egyén borítékot kap, a megfelelő számmal ellátva, melybe minden rávonatkozó jelentés belekerül. Ezek alapján a kialakuló curriculum vitae-t, irányító szerkeszti meg és a hiányos részeket ismét kiadja adatbeszerzés céljából. Az adatok pontosságára, alaposságára nagy súly fektetendő és szóbeszédre nem lehet figyelemmel lenni. Csak konkrétumok, vagy olyan adatok jöhetnek számításba, amelyeket élő tanúk megbízhatóan igazolni tudnak. Az egyes adatszerzők a teljes anyagba nem tekinthetnek bele. Támpontokat csak az irányítótól kaphatnak, nehogy egymás munkájáról tudomást szerezhessenek és arról informálódjanak.

Nevezettek rendőrigazolvány helyett, ugyanolyan erejű „sajtóigazolvány” elnevezésű igazoló dokumentumot kapnának, hogy szabad mozgásukban ne legyenek gátolva, viszont beosztásukat ne legyenek kénytelenek felfedni.

Tekintve, hogy nevezettek különleges és veszélyes megbízásokat teljesítenek, minősítésüket és illetményüket nem állapítottam meg és kérem, hogy a Belügyminisztérium, mint legmagasabb közbiztonsági szerv, amelyhez közvetlenül lennének beosztva, a megfelelő beosztást és illetményt, esetleg vasúti szabadjegyet

állapítson meg. Egyben a Belügyminisztérium védelmét és támogatását, a jövő miatt, nehogy munkájuk miatt esetleg adott esetben életlehetőségüktől legyenek megfosztva.

Közvetlen felettesemnek, Sajben András kapitánynak, a nyíregyházi rendőrség vezetőjének tervezetéről jelentést tettem, az ő megbízásából a kezdeti adatgyűjtést és a beszerzés első lépéseit Nyíregyháza városra meg is tettem, hogy elképzelésemet a gyakorlatban felülvizsgálhassam és tapasztalatokat szerezzek, hogy amennyiben a Belügyminisztérium tervezetemet helyesnek és elfogadhatónak találja és megbízást kapok a szervezet felállítására, a helyes úton induljak el.
Nyíregyháza, 1945. február hó 10-én.

rendőrfogalmazó

látta a rendőrség vezetője

[MOL XIX-B-1-r Géppel írt tisztázat, olvashatatlan aláírással, fejlécén kézzel írt feljegyzés: „Bizalmas”.]

2. Részlet Balázs Józsefnek a vidéki politikai rendőrség konferenciáján elhangzott előadásából, illetve válaszaiból és a hozzászólásokból, 1945. október 1–3.

Bizalmi hálózat

Minden politikai osztályvezető tisztában van azzal, hogy egy-két nagyvárost kivéve a politikai osztályon dolgozókat ismerik. Most, hogy a politikai osztályra háruló feladat mind nehezebb és komplikáltabb lesz és a reakciós és népellenes elemek kártevékenysége mindig más és más formában nyilvánul meg, az ügyek kivizsgálása is bonyolultabbá vált. Ezért szükséges a nyílt eszközök használata mellett a bizalmi hálózat kiépítése. Eddig fasiszta háborús és népellenes bűnösök őrizetbe vétele és ügyük kivizsgálása volt a politikai rendészet legfőbb feladata, most ezek mellett a megelőzés, megfigyelés és felderítés szolgálata is előtérbe lép, mint a politikai osztály másik feladata. A bizalmi hálózat kiépítése a helyi politikai osztályok munkájának megkönnyítését célozza. A politikai osztályok vezetői a b.¹² hálózatban megtalálják azt az új szervezetet, amely rugalmassága folytán a felderítő és megfigyelő szolgálatot az új helyzet követelményeinek megfelelően magasabb nivóra emeli. Mielőtt azonban a b. hálózat szervezéséhez hozzáfognánk, meg kell vizsgálni a helység geográfiai és szociográfiai helyzetét. Tehát a földrajzi, természeti, gazdasági és társadalmi viszonyokat. Tisztában kell lenni a politikai osztályvezetőknek a szociális rétegződéssel és a politikai tagozódással. Erre a választások most igen jó alkalmat fognak nyújtani. Az általános választások után pontos képet kapunk arról, hogy a városokban és megyékben milyen a politikai tagozódás. Figyelemmel kell kísérni azt is, hogy a városokban milyen üzemek vannak. Pontosan tudnunk kell, hogy az üzemek mit termelnek, és fontosabb üzemeknél, amelyeknek jelentőségük is nagyobb, jobban ki kell szélesíteni a b. hálózatot. Tisztában kell lennünk egy helységnek, vagy megyének kereskedelmi helyzetével és közlekedésével. Nem mindegy, hogy a bányából kitermelt szenet mikor és hogyan szállítják el az ipari üzemekbe, mert lehet szabotálni úgy is, hogy felrobbantanak, felgyújtanak, vagy megrongálnak valamit, de szabotázs az is, ha elhallgatnak dolgokat és nem intézkednek, vagy tudatosan helytelenül intézkednek. De mindenütt óvatosnak kell lennünk, és csak politikai vonatkozású ügyekkel kell foglalkoznunk.

A jó politikai osztályvezetőnek tisztában kell lennie a helyi közigazgatással és nagy vonalakban az egész ország közigazgatásával is. Sok közellátási hivatalban és egyéb fontos irányító állásokban olyan egyének vannak, akik az ország felépítését akadályozzák. Éppen ezért a b. hálózatot minden szükséges helyen ki kell építeni. Ismerni kell a kultúrintézményeket is. Ez különösen vonatkozik az egyetemi városokra, ahol a két évtizedes fasiszta nevelés következményeivel a politikai osztályvezetőknek számolniuk kell. Pl. Szegeden a szélső jobboldali magatartású egyetemisták sok esetben

népellenes cselekedeteket hajtanak végre. Az elmondottak figyelembevételével mellett kell megállapítani a politikai osztályvezetőknek, hogy a b. hálózatot hol és hogyan építsék ki. De természetesen legelőször a legfontosabb helyeken. Minden városnak, vidéknek meg van a maga sajátossága. Szegeden pl. nem tudtak felszínre jutni azok a reakciós elemek, akik ma akadályozzák az ország felépítését, mert Szeged már felszabadult, amikor Szálasiék uralomra jutottak. Így, amíg az ország többi részén a reakciósok egy része már internálva van, addig Szegeden ezek szabadon mozognak. Különös probléma ezeknek a reakciós elemeknek megfigyelése és ártalmatlanná tétele. Egészen más a helyzet Miskolcon, amely tipikusan ipari vidék, ipari centrum. Itt a munkások problémái kerülnek előtérbe és igen fontos a termelés menetének biztosítása és zavartalaná tétele. Itt tehát más természetű problémákkal kell foglalkozni a politikai osztályvezetőnek, aki akkor áll hivatásának magaslatán, ha mindenről tud és a szükséges intézkedéseket mindig időben tudja megtenni. Megint más a helyzet a dunántúli megyékben, ahol a sváb kérdés okoz komoly problémát.

Mielőtt a b. hálózatba beszervezünk valakit, mindig tartsuk szem előtt a rátermettségét, baráti körét, mozgási lehetőségét, valamint munkakörét. Fontos az is, hogy a b. ember tud-e arról, hogy ő tagja a b. hálózatnak és a kapott utasításokat köteleességszerűen hajtja-e végre, vagy nincs tisztában azzal, hogy ő adatokat szolgáltat (fodrász, házmester). A b. hálózatot olyan szempontból is kell figyelni, hogy az oda beszervezett emberek megválogatásánál a használhatóság is előtérbe kerüljön. Lehetnek ilyenek elsősorban a szélső jobboldali felfogású emberek, akik olyan társaságban mozognak, amelyek az ország felépítését akadályozzák (reakciós körök). Nagyon óvatosnak kell lennünk tehát az emberek megválogatásánál, mert nem b. hálózat többé az, ha már mások is tudnak róla.

Igen ideges és izgatott ma a légkör. Amint említettem, a politikai nyomozókat már ismerik, tehát éppen a b. hálózat az, ami híreket ad és a szükséges megfigyeléseket végzi. Mindenütt, de főleg közigazgatásban, kereskedelemben, ipari üzemekben, különböző intézményeknél, pártoknál kell ott lennünk, mindenről tudnunk, hogy a politikai osztályt meglepetés ne érje. Ha valakit beszervezünk a b. hálózatba, készítsünk róla pontos karakterisztikát és vegyük nyilvántartásba úgy, hogy a nyilvántartót mindig a politikai osztály vezetője kezelje. Minden bizalmi ember kapjon egy számot és egy betűt. Pl. Horváth József X3, tehát Horváth József által szolgáltatott adatokat mindig csak X3 írja alá. Minden Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya egy betűt választ magának, hogy itt a központban a jelentéseket meg tudjuk különböztetni. Így ha egy jelentés illetéktelen egyén kezébe kerül, a kulcs hiányában nem tudja, hogy ki adta a jelentést. B. emberekkel a kapcsolatot a politikai nyomozók közül a két legmegbízhatóbb tartja fenn. B. embereinket fel kell használni az illegális reakciós szervezkedéseknél is. Az ország több részéből jelentettek már illegális reakciós szervezkedést. Az ilyen szervezkedések mozgatói és szervezői az elmúlt rezsim fasiszta szervezetének tagjai (hungaristák), s a jelentésekből megállapítható, hogy ezek a földalatti mozgalmak, amelyek messzemenő célzatossággal vannak megszervezve, a körülmények figyelembevételével mellett komoly eredményeket nem tudtak elérni. Azonban az ilyen illegális reakciós szervezkedések alkalmasak arra, hogy külföldön olyan hatást keltsenek, ami a magyar demokrácia szempontjából hátrányos. Ezért az illegális mozgalmakat meg kell figyelni, meg kell ismernünk a szerkezetét, minden mozgását, ténykedését, hogy adott esetben a szükséges intézkedéseket időben foganatosítani tudjuk. Az illegális reakciós szervezetek megfigyelésénél legjobban a régi, jobboldali embereket tudjuk felhasználni, akiket az elmúlt éra alatt tanúsított viselkedésével tudunk kézben tartani. Az illegális szervezkedéseknek vannak észrevehető megnyilvánulásai is. Pl. közismert jobboldali egyének összejöveteleket tartanak, röpcédulákat terjesztenek, szabotálnak, fegyvereket gyűjtenek. Ha ilyen megnyilvánulásokat észlelünk, vagy tudomást szerzünk róla, akkor megfelelő b. embereket bízunk meg azzal, hogy kapcsolódjanak bele az illegális szervezetbe és rendszeres jelentés formájában tájékoztassák a politikai vezetőt a szervezkedésről. Felhívom azonban minden politikai vezető figyelmét arra, hogy a b. emberek ne provokáljanak, ne ők szervezzék meg az illegális csoportot, igyekezzenek mindig passzív magatartást tanúsítani, de passzivitásuk csak olyan mértékig terjedjen, hogy az gyanút ne keltsen.

Azok a jobboldali egyének, akik nem tudtak beilleszkedni a demokráciába sok esetben ha őket, mint b. embereket felhasználjuk valótlan jelentéseket küldenek. Jelentéktelennek tüntetik fel az illegális szervezkedést, de előfordulhat az is, hogy a b. emberek nagyobb jutalom reményében eltúlozva jelentik a dolgokat. Ezért lehetőleg két b. embert kell megbízni megfigyeléssel, de úgy, hogy egymásról ne tudjanak. Ezt tegyük mindig függővé az illegális szervezet nagyságától. Vigyázzunk nagyon arra, hogy b. emberünk kiléte titokban maradjon. Mert egy jó b. ember a politikai osztály nélkülözhetetlen tagjává válhat. A b. emberek fizetést nem kapnak, csak jutalmat, ha értékes jelentéseket szolgáltatnak és csak a végrehajtott eredményes munka után jutalmazzuk őket. Erre külön utasítást fognak kapni, a politikai osztályok vezetői. Igen fontos az is, hogy a b. egyének lehetőleg úgy legyenek irányítva, hogy az esetleges készülő eseményekről idejében tudomást szerezzünk és meg is tudjuk akadályozni. Természetesen az is eredmény, hogy ha már megakadályozni nem tudjuk az eseményeket, de a tetteket elfogjuk. Törekedjünk azonban arra, hogy még időben akadályozzuk meg minden olyan cselekményt, ami a romokban heverő ország felépítését akadályozza. A b. hálózatban mindig annyi embert használjunk fel, amennyi feltétlenül szükséges. Szükségtelenül tehát senkinek megbízást ne adjunk. Azt, hogy van b. hálózat, titkolni nem lehet, de hogy kik azok az egyének, akik a b. hálózatban működnek, feltétlenül titokban kell tartani. Tehát a b. hálózat tagjairól csak a vezető tudhat és az az egy-két feltétlenül megbízható nyomozó, aki közvetlen kapcsolatot tart fenn a b. emberekkel. Fontos az is, hogy a b. hálózat tagjaival ne a rendőrség épületében tárgyaljunk, mert ha a rendőrség tagjaival gyakran látnak embereket, a mi számunkra az ilyen emberek használhatatlanná válnak, mert mindenki tudni fogja, hogy híryanagot hoz a politikai osztálynak. Vidéken különösen fontos ez, mert ott az emberek mind ismerik egymást.

[...] ¹³

Balázs rendőrezredes válasza a feltett kérdésekre:

[...] ¹⁴

Szűcs Imre bajtárs (Makó) kérdi, hogy helyes-e, ha a bizalmi ember jelentését lezárt borítékban levelesládába dobja be. Egyáltalán nem jó, hogy a b. ember jelentését postán továbbítják. Közvetlen személyi kapcsolatot kell kiépíteni a b. emberekkel, de természetesen nem a rendőrség épületében tárgyalni velük, hanem magánszemélyek lakásán, vagy egyéb helyeken.

Lukács [Pál] bajtárs (Csanád-Arad-Torontál v[ár]m[egye].) a kiadott rövid terminus miatt panaszkodik. Ez a terminus nem a bizalmi hálózat kiépítésére szólt. Csanád megyében a politikai osztályt kellett szétválasztani a bűnügyitől, mert lehetetlen állapot, hogy egy vármegyében ne legyen politikai rendészeti osztály. Ennek a sürgős végrehajtására adtam utasítást. Rövidnek tartja a terminust azért is, mert baloldaliakat nem szervezhetünk a b. hálózatba. Baloldaliakat is be lehet szervezni a bizalmi hálózatba, s sokszor nagyon is jó. De ez nem jelenti azt, hogy jobboldali egyéneket nem alkalmazhatunk. Ezeket is szolgálatunkba kell állítanunk. Tudom, hogy ez nem könnyű dolog, de meg kell tennünk. Ennek sok módja lehet, ami egyénenként változik. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a jelentésért adott pénzösszeg is csábító. A b. emberek jelentésének ellenőrzését legjobban úgy tudjuk ellenőrizni, hogy lehetőleg két embert küldünk ki ugyanarra a helyre, de sokszor kényszerülve vagyunk egy véleményt elfogadni, természetesen jól megfontolva és ha lehetséges valamilyen formában leellenőrizzük, hogy mennyiben felel meg a valóságnak. A múltkori jelentést költözködés miatt nem küldték be. A jelentéseket minden körülmények között el kell juttatni a központba és nem lehet költözködés miatt elmulasztani. A politikai osztálynak rossz időben épp úgy kell működni, mint jó időben.

Kupper bajtárs (Somogy) a pénz jelentőségét hangsúlyozza. Kétségtelen, hogy pénz nélkül nem lehet dolgozni, de sajnos csak nagyon kis összeg felett rendelkezhetünk. Ahol feltétlenül kell, a hír olyan fontos és jó, hogy érdemes megjutalmazni, ott esetenként kiutalunk egy bizonyos összeget. Önök jelentik, a bizalmi emberek munkáját, s mi esetenként határozzuk meg a kiutalt összeg nagyságát.

[...]

Lenkei bajtárs (Szatmár vm.) kérdi, hogy igazolvánnyal elláthatják-e a b. hálózatban dolgozókat, hogy könnyebben dolgozhassanak, ha már fizetést nem is kapnak. A bizalmi embereket természetesen nem szabad ellátni igazolvánnyal. Fizetéssel pedig az a helyzet, hogy amint már mondtam a bizalmi emberek használható jelentésért pénzjutalomban részesülnek. A jutalom összegét esetenként kell meghatározni, ezzel kapcsolatosan pontos utasítást fognak kapni. Oktassuk ki a bizalmi hálózatba beszervezetteket, hogy mindig csak jelentsenek, ne pedig véleményezzenek. Csak pontos jelentéseket fogadjunk el, mert nem elég csak azt írni, hogy valahol szabotázst készítenek elő, mert jelentés nevek és adatok nélkül nem ér semmit.

[...]

Barna Endre rendőrőrnagy hozzászólása: Szeretnék hozzászólni két igen fontos dologhoz. A bizalmi rendszerhez és a tanfolyamhoz. A bizalmi rendszerhez kiegészítésül azt szeretném hozzáfűzni, hogy egy bizalmi emberrel csak annyit közöljünk és csak addig tájékoztassuk, hogy ebből kiindulva további adatokat tudjon szerezni. Sohasem szabad azonban egy besúgóval annyit közölni, hogy ő tudjon meg tőlünk adatokat. S minthogy egy ilyen ember nem megbízható, vagy ha megbízható is, szubjektív és a dolgokat a saját szemüvegén keresztül nézi, legtöbbször nem azokat a dolgokat adja vissza, amelyek valójában megtörténtek. Ezért, ha lehetséges, legalább két személyt bízunk meg. Nemcsak azért, mert így többet is megtudhatunk, hanem mert így már két szempontból is látjuk a dolgokat. Ügyeljünk arra, hogy ezek a bizalmi emberek *ne ismerjék egymást*. Ez egyrészt azért szükséges, hogy ne befolyásolhassák egymást, másrészt pedig ellenőrizhessék egymást.

Nagyon fontos a közönséghez való viszonyuk. Haa lakosság látni fogja, hogy a rendőrség munkája az ő békéjét, biztonságát jelenti, akkor mindenben segítségünkre lesz. Tehát a bizalmi hálózat egyik alappillére maga a közönség.

[...]

Tömpe András rendőrezredes: Szeretném még arra a szempontra felhívni figyelmüket, hogy a nyomozásnál a bizalmi hálózaton keresztül is terjeszkedjék ki a politikai osztály figyelme a múltban politikai pályán működött szélső jobboldali elemek anyagi helyzetváltozására.

Igen gyakori eset az, hogy meggazdagodtak azok az urak, akik az utolsó évtizedekben politikai téren működtek, holott ebből eredő törvényes jövedelmük olyan minimális volt, hogy az a meggazdagodásra semmiféle alapot nem szolgáltatott. A politikai karrier az egyéni meggazdagodás eszköze volt, és ezeknek az uraknak a kezében. Célunk akciót indítani a bíróságok és különösen a népbíróságok felé, hogy a vagyontól is fosszák meg ezeket a bűnösöket. Ez eddig ritkán fordult elő, éppen azért, mert eddig az volt a baj, hogy a vagyon eredetét nem tudták bebizonyítani.

Sokszor láthatjuk, hogy átkísért nyilas internáltak, őrizetesek, sokkal jobban ruházkodnak, mint Budapest általános népessége és nyugodtan élnek még a börtönben is, mert abból az összerabolt vagyonból, amit politikai tevékenységük során kerestek, telik. Kérem tehát erre is figyelmet fordítani.

Azt hiszem nincs félreértés abban, hogy pénz szükség szerint rendelkezésre áll a bizalmi hálózat számára és mindenekelőtt a dologi fedezet számára. Mert a személyi jutalmazásnál sokkal nagyobb összeget tesz ki az az összeg, amelyet a technikai költségek fedezésére kell fordítani. Nehogy félreértsék, hogy egyáltalán nincs pénz és nem lehet a bizalmi hálózatot eredményesen kiépíteni.

[PIL 274. f. 11/12. ő.e. Géppel írt tisztázat.]

3. Részlet Balázs Józsefnek a politikai rendészeti osztályok értekezletén elhangzott előadásából, 1946. február 28.

Bizalmi hálózat

Az októberben megtartott konferencián már tartottam előadást a b. hálózattal kapcsolatban, tehát részletekben nem ismertetem. Inkább példákat hozok fel és a mai

helyzetet ismertetem nagy általánosságokban. Előadásom során ismétléseket követek el szándékosan azért, hogy egyes részleteket kiemeljek és jobban megmaradjon a bajtársak emlékezetében.

A reakció megerősödése folytán a politikai osztályokra háruló feladat mindinkább nehezebb lesz, és mivel a népellenes elemek káros tevékenysége mindig más és más formában nyilvánul meg, mind komplikáltabbá is válik.

A reakció elleni harc szükségessé tette a b. hálózat minél szélesebb kiépítését és tapasztalhattuk, hogy a b. hálózat az utóbbi időben a legjobban bevált harci eszközünk lett.

A bizalmi hálózat megszervezése és kiépítése a helyi politikai osztályvezetők feladata. A b. hálózatban az osztályvezetők megtalálják azt az eszközt, melynek segítségével eredményes megfigyelő és felderítő szolgálatot teljesíthetnek.

A b. hálózat kiépítésénél a földrajzi, természeti, gazdasági és társadalmi viszonyokkal is tisztában kell lennünk. Ismerni kell a szociális rétegződést, a pártok erejét, a politikai és közéleti vezető tényezőket és a különböző rétegek politikai felfogását, hangulatát, – de szükséges az is, hogy egy bizonyos fokú egyéni és tömeglélektani ismerettel is rendelkezünk.

A politikai osztályvezető csak a pontos helyzet ismeretének birtokában tudhat megfelelő következtetést levonni a b. hálózat jelenségeiből, s csak ennek alapján tudja a szükséges rendészeti intézkedést kívánó részt kiértékelni.

A reakció, ma már talajt érezve lábai alatt, mind jobban és erőszakosabban szembefordul a demokratikus erővel. A politikai osztály beosztottjainak pontosan kell tudniuk, ami a politikai pártokban történik, mert a demokratikus politikai pártok tagjai közé sok esetben befurakodnak olyan elemek, akik legális keretek között, – tehát valamely demokratikus párt védőszárnya alatt – igyekeznek káros tevékenységet folytatni.

A birtokától megfosztott nagybirtokos réteg, a hatalmukat veszített arisztokraták, az állásuktól megfosztott katonatisztek tömege, a papi birtoktól megfosztott egyházak, a B. listára került köztisztviselők szervezetten támadnak.

A reakciós egyének sok esetben gazdasági szervezetek, valamint kulturális és sportegyesületek cégére alatt fejtenek ki káros tevékenységet. Egyes jelentések szerint vidéken a reakciós egyének a Baross Szövetséghez¹⁵ hasonló, különböző fedőnevek alatt érdekképviselő egyesületeket hívnak létre. Szükséges tehát, hogy minden ilyen egyesületben két, de legalább egy b. embert beszervezzünk.

A reakciós elemek azonban nem elégednek meg a legális keretek között kifejezhető tevékenységgel, ezért igyekeznek illegális, földalatti szervezeteket alakítani, ahol káros tevékenységüket a nyilvánosság és a törvény korlátai nélkül tudják folytatni. Igyekeznek úgy működni, hogy szervezeteik ne legyenek felkutathatók. Az utóbbi időben mind jobban konspirálnak az illegális taktika az ilyen földalatti szervezeteknél igen fejlett.

A politikai osztályvezetők itt jutnak el hivatásuk legfontosabb feladatához. Itt már az egyes személyek, vagy csoportok konkrét célkitűzéseit kell megismerniük. Ennek megismerése újabb helyzet- és technikai ismeretet kíván.

A társadalmi és egyéb szükséges ismeretek birtokában meg kell tudnia állapítani, hogy az illegális földalatti szervezkedések itt felsorolt válfajai közül melyikkel kell számolnia. Ezek a szervezkedések lehetnek:

1. nyilas, volksbundista, fasiszta,
2. sovinszta, antiszemita,
3. a régi rendszert visszakövetelő legitimista, revizionista jellegű titkos szervezetek.
4. Az egyéb, reakciós, fasiszta jellegű szervezetek (Rongyos Gárda,¹⁶ Levente,¹⁷ Move,¹⁸ Ébredő Magyarok,¹⁹ stb.).

Az itt felsorolt elvi jellegű meghatározások után meg kell ismerni a szervezkedés technikai formáját is. Az illegális, reakciós szervezkedések felépítése rendszerint az alábbiakból áll:

- I. egy vezetőből, vagy vezetőkből,
- II. alárendelt, egymástól függetlenül működő sejtekből, vagy csoportokból,

III. összekötőkből. Ezek szerepét legtöbbször a vezetőség egy-egy tagja teljesíti. Az összekötők sok esetben felveszik a kapcsolatot a hasonló – más vidéken, vagy helyen működő reakciós szervezetekkel.

Az illegális szervezkedések elvi jellegének és technikai formájának meghatározása után következő lépés, annak megállapítása, hogy feltehetően milyen társadalmi körből indult ki a szervezkedés.

Eszerint általánosságban megkülönböztethetünk:

- a) a fennálló társadalmi renddel elégedetlen egyént bármelyik néprétegből,
- b) felső és középiskolás diákokból,
- c) papi körökből,
- d) állásukat veszített katonatisztek csoportjából,
- e) a nyugatosok, B-listára került állami, vagy köztisztviselők köréből alakult szervezkedést.

a) Az illegális szervezkedések a fennálló társadalmi renddel elégedetlen bármely néprétegből kiindulhatnak és sok esetben előfordult, hogy diákok, állásukat veszített katonatisztek, B-listára került köztisztviselők, esetleg munkások egy közös földalatti szervezkedésbe tömörültek.

b) Az ifjúság földalatti szervezkedései, nyilas, fasiszta, sovinszta és antiszemita jellegűek, de igen sok esetben legitimista irányzatúak.

A 25 éves Horthy reakció egy olyan ifjúságot nevelt, melynek közép és felsőiskolás rétege igen nagy hajlandóságot mutat arra, hogy illegálisan szervezkedjék és a demokrácia ellen támadjon. *Az illegális szervezkedések az ifjúság körében vannak a legjobban elterjedve.* Sovinszta ködös céllal, de romboló szándékkal szervezkednek. Az ifjúsági csoportok máris gomba módra szaporodtak el.

c) A birtokukat veszített reakciós egyházak képviselői körében ugyancsak megindult az illegális szervezkedés. Ők képviselik elsősorban a legitimista, revizionista irányzatot. Céljuk: visszaszerezni a papi birtokokat.

Az egyház reakciós vezetői mind gyakrabban fordulnak politikai eszközökhöz és felhasználják a vallásos tömeget céljaik elérésében. A demokrácia elleni támadás az egyházak részéről máris megindult.

Az ifjúsági szervezetek igen sokszor kapcsolatban állanak a papság egyes tagjaival. Kongregációkon és egyéb vallásos csoportosulásoknál igen gyakran olyan jelenségek észlelhetők, hogy előbb vagy utóbb nagyobb méretű illegális szervezkedés indul meg a papság vezetésével. A papság célja az, hogy az egész magyar jobboldali ifjúságot és a demokráciával elégedetlen elemeket maga mögé állítsa. A szervezkedések mozgatóit b. embereink állandóan figyeljék, s a készülő eseményekről azonnal tegyenek jelentést.

A vagyonát jórészt elvesztett egyház propagandája igen veszélyes, birtokának és más vagyonának elvesztése után most már a lelkek feletti uralmat is veszélyeztetve látja.

d) A hadsereg kötelékéből eltávolított reakciós tisztak illegális szervezkedése megindult. A magyar demokratikus hadsereg megtisztítása folytán sok jobboldali magatartású egyén lába alól húzták ki gazdaságilag a talajt. A reakciós katonatisztek fegyverrel rendelkeznek, amely jelentőségében erősíti az illegális reakciós szervezkedést. Már jó előre gondoskodnunk kell arról, hogy megfelelő b. embereket szervezzünk ezekbe a katonai körökbe.

e) A B-listára került reakciós köztisztviselők körében újabban ugyancsak nagyarányú földalatti szervezkedés indult meg.

Az illegális szervezkedések nyilvánvaló szándéka fiatal demokráciánkat lerombolni és ha kell, fegyverrel is megtámadni. Szabotázs cselekmények rendszerint ugyancsak azzal a nyilvánvaló szándékkal indulnak meg, hogy gazdasági károkat okozzanak az országnak, elégedetlenséget és bizonytalan helyzetet teremtsenek a lakosság körében.

A szabotálás nemcsak merényletek sorozatát jelenti az ipari üzemek ellen, mert szabotálási lehetőségre a gazdasági életben, közlekedésnél, közhivatalokban, stb. mindenütt különféle alkalom nyílik.

Szabotázs-akciók nemcsak illegális szervezetekből indulhatnak ki, hanem sok esetben egyes személyek tevékenysége folytán jönnek létre. A szabotázs-akció elleni

védekezés nem az kell, hogy legyen, hogy szabotázsakciókat végrehajtó egyének ellen a nyomozást megindítjuk és a tetteket, illetve a tetteseket leleplezzük, hanem minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy a szabotázs-cselekményeket b. embereink segítségével időben fel tudjuk ismerni és meg tudjuk előzni.

Az illegális, reakciós egyesületek működésének külső megnyilvánulása: röpcédulaszórás, falfestés, rajzolás, stb. Ezek a jelenségek jobboldali egyének szemmel tartása során is tapasztalhatók. Ugyanis jobboldali reakciós egyének szoros kapcsolatot tartanak fenn egymással, – felkeresik egymást lakásaikban, sőt megbeszélésre alkalmas helyen találhatnak különböző egyesületekben, szórakozóhelyeken is, ahol ilyenkor egymás között tárgyalják a bel- és külpolitikai eseményeket, s egymás káros tevékenységét fokozatosan fejlesztik.

Az illegális szervezkedések külső megnyilvánulásának tekinthető az is, hogy a zugpiacon a fegyverek ára rohamosan emelkedik, olyannyira, hogy szinte hallatlan összegeket kell fizetni egy-egy fegyverért. Ez is azt mutatja, hogy bizonyos csoportok és rétegek a fegyverek felvásárlásával céltudatosan fegyveres felkelésre készülnek. Ez a jelenség arra enged következtetni, hogy a fegyvereket nem szegény diákok, szabadlábba helyezett kisnyilasok, hanem olyan körök igyekeznek beszerezni, akik ezt anyagilag is fedezni tudják.

Mindezeknek a szempontoknak figyelemmel tartásával az illegális szervezetek felgöngyölítése mindig csak központi utasítás alapján történhetik. A földalatti szervezetek minden legkisebb sejtjét ismernünk kell. Ezeknek a szervezeteknek idő előtti felszámolása felmérhetetlen károkat okozhat. Elhamarkodott beavatkozással éppen az illegális szervezkedés hátsó mozgatóit és irányítóit nem tudjuk felderíteni. Emellett mégis nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy minden reakciós megmozdulást idejében ellenőrizni tudjunk és ha a szükség úgy kívánja, a jelentéseket külön futárral juttassuk el a vidéki főkapitányság politikai rendészeti osztályához. A befutott híryanagot az ország különböző részeiből befutott jelentések alapján értékeljük ki és mérjük fel annak országos jelentőségét.

Előforduló hibák: a bajtársak sokszor postán küldtek bizalmas jelentéseket. A B. jelentések elkallódhatnak, illetéktelenek kezébe kerülhetnek. Októberben leszögeztük már, hogy b. jelentéseket csak futárral, sürgős esetben külön futárral lehet továbbítani III. B. jelzéssel. A politikai osztály vezetői a b. emberek megválogatásánál általában előtérbe helyezték a baloldali, saját pártjukhoz tartozó egyéneket. Ezek természetesen nincsenek kapcsolatban jobboldali körökkel s nem tudnak beépülni a jobboldali egyesületekbe, így tehát hasznos munkát nem is tudnak végezni. Eredményes munkánk előfeltétele, hogy jobboldali egyénekkal végeztessünk b. munkát.

[PIL 274. f. 11/12. ő. e. Géppel írt tisztázat.]

- ¹ A témával behatóbban foglalkozott Palasik Mária: A politikai rendőrség háború utáni megszervezése. In: *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Szerk. Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal, 2000. 33–55., illetve Bacsoni Gábor: Pár(t)viadal. A Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya, 1945–1946. In: *Trezor 2. A Történeti Hivatal Évkönyve 2000–2001*. Budapest, Történeti Hivatal, 2002. 79–110.
- ² Jegyzőkönyv a Központi Bizottság üléséről. 1945. január 19. Politikatörténeti Intézet Levéltára (továbbiakban PIL) 274. f. 2/11. ő. e.
- ³ Tömpe András visszaemlékezése. 1969. szeptember 16. PIL 867. f. t-101. ő. e.
- ⁴ Péter Gábor tájékoztatója a Budapesti Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályáról. 1945. február 20. PIL 274. f. 11/10. ő. e.
- ⁵ Bizalmas tervezet egy titkosan működő szerv felállítására. 1945. február 10. Magyar Országos Levéltár (továbbiakban MOL) XIX-B-1-r. A tervezet szövegét közölte: Bacsoni: i. m. 80–81.
- ⁶ Tömpe András előadása A politikai rendőrség Magyarországon címmel. Jegyzőkönyv a vidéki politikai rendőrség konferenciájáról. 1945. október 1–3. PIL 274. f. 11/12. ő. e. Tömpe András előadása a demokrácia fokozottabb védelméről. Jegyzőkönyv a politikai rendészeti osztályok értekezletéről. 1946. február 28. Uo.
- ⁷ Balázs József előadása és válasza a hozzá intézett kérdésekre. Jegyzőkönyv... 1945. október 1–3.
- ⁸ Balázs József előadása. Uo.
- ⁹ Az eset és az azt követő vizsgálat dokumentumait lásd MOL XIX-B-1-r-236. t.-224.297-1946. A dokumentumokat közölte Kurecskó Mihály: Vissza az iskolapadba? A politikai rendőrség megjelenése az iskolákban. *ArchivNet*, 2002/3. www.archivnet.hu/rovat/cikk.phtml?cikk_kod=118. Az ügyről lásd még Lőrinc László: Látogatás a történelemórákon. Az iskola és a politikai rendőrség, 1945. *Rubicon*, 2002. 6–7. 11.
- ¹⁰ Az 1946 márciusában elrendelt B-listázás elsődleges célja a közigazgatási apparátus „politikai megtisztítása” volt, de augusztusban már kiterjesztették ezt a magánvállalatokra is. A B-listára kerültek elvesztették állásukat.
- ¹¹ Javaslat az MKP Titkárság számára. 1946. július 15. PIL 274. f. 4/146. ő. e.
- ¹² Értsd minden előfordulásnál: bizalmi.
- ¹³ Balázs József előadásának nem a témánkba vágó részeit nem közöljük.
- ¹⁴ Balázs Józsefnek csak azokat a válaszait közöljük, amelyeket a bizalmi hálózatra vonatkozó kérdésekre adott.
- ¹⁵ Baross Szövetség: 1919-ben alakult, hogy a magyar kereskedő, iparos és rokonszakok országos egyesületeként. Több szakosztálya és vidéki fiókja volt.
- ¹⁶ Rongyos Gárda: 1919-ben alakult meg. Önszerveződő (irreguláris) fegyveres csoport, amelynek célja a Tanácsköztársaság ideje alatt a kommunistákkal szembeni ellenállás, területek magyar kézen tartása volt. 1938-ban az első bécsi döntést megelőzően újjászerveződött és Csehszlovákiában folytatott harcot az ottani katonai alakulatokkal.
- ¹⁷ Levente mozgalom: 1921-ben hívták életre, amely minden 12 és 21 év közötti olyan fiút, aki nem járt rendszeres testnevelést nyújtó iskolába, hétféle test- és menetgyakorlatokra kötelezett. Célja a trianoni békeszerződés által megtiltott általános védkötelezettség pótlása volt.
- ¹⁸ MOVE: Magyar Országos Véderő Egylet. 1918-ban alakult. Kezdetben kizárólag katonatisztekkel álló paramilitáris civilszervezet, melynek célja a forradalmi eszmék elleni mozgósítás, az ellenség által elfoglalt terület védelme, majd később a trianoni békefeltételek értelmében kényszerűen lecsökkentett haderő támogatása volt. Létrehozásában Gömbös Gyula mellett vezető szerepet játszott még Bajcsy-Zsilinszky Endre és Eckhardt Tibor is. Programja és irányultsága vezetői révén a fajvédők felé húzott.
- ¹⁹ ÉME: Ébredő Magyarok Egyesülete. A Tanácsköztársaság bukását követően megjelent, szélsőjobboldali szervezet, amely céljával tűzte ki a magyarság védelmét a zsidósággal, mint fajjal szemben. Bár 1920-ban Teleki Pál miniszterelnöksége alatt betiltották, a húszas évek meghatározó mozgalma maradt.